Розділ 4. Вплив правової інформатики на формування права

4.1. Використання здобутків правової інформатики щодо забезпечення правотворчої діяльності
4.2. Світова електронна мережа правових документів Global Legal Information Network (GLIN)

4.1. Використання здобутків правової інформатики щодо забезпечення правотворчої діяльності

Необхідність створення сучасної системи інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління, у тому числі законотворчої та правозастосовної діяльності, зумовлена потребою формування відповідного наукового напрямку. В науці цей напрямок знайшов своє місце у такій міжгалузевій комплексній дисципліні, як правова інформатика. Вирішення проблем розбудови організаційних основ держави викликало потребу формування відповідної нормативно-правової бази. Це, у свою чергу, зумовило потребу піднесення якісного рівня та скорочення технологічного циклу пра-вотворчого процесу (аналізу, експертизи, обґрунтування) з наступним розглядом у відповідних органах державної влади проектів нормативних актів. Нагальною потребою стало своєчасне інформування структур державної влади, суспільства і громадян про чинні закони та підзаконні акти, тлумачення їх.

Починаючи з 1990 р. у Верховній Раді України функціонує, послідовно розвивається та удосконалюється інформаційно-аналітична система, яка охоплює весь цикл законотворчої та правозастосовної діяльності.

Нині система об'єднує понад 20 автоматизованих комплексів, що реалізують технологічний процес у послідовності: збирання та накопичення даних з проблеми, підготовка проекту закону, колективне обговорення, узгодження, прийняття (голосування) та доведення проекту закону для застосування на практиці.

Система надає послуги не лише структурним підрозділам Верховної Ради України, а й іншим користувачам у державних та недержавних організаціях, установах, закладах, підприємствах та окремим фізичним особам як в Україні, так і за її межами.

Запропонована комп'ютеризована система інформаційно-аналітичного забезпечення законотворчої та правоза-стосовної діяльності оригінальна, окремі рішення захищено авторськими свідоцтвами, функціонування її неодноразово демонструвалося на міжпарламентських, міжнародних виставках та конференціях.

Інформаційно-аналітична система законотворчої та пра-возастосовної діяльності визначається великим обсягом систематизованої інформації, складністю алгоритмів перетворення даних, великою кількістю користувачів. Вона належить до відкритих систем, безперервно обслуговує в реальному часі правотворчий та правозастосовний процеси.

Опрацювання потоків цієї інформації охоплює низку етапів, кожний з яких має

специфічні алгоритми та технологічні операції. Так, робота над законопроектом тільки в підрозділах Верховної Ради України охоплює близько ста різних операцій з опрацювання даних, кожна з яких є важливою для розробки якісного нормативно-правового акта.

Якщо процес правотворення розглядати у зв'язку з організаційною структурою різних гілок державної влади, то складність алгоритмів синхронізації та реалізації їх на практиці значно зростає.

Для повного і своєчасного збирання достовірних даних, опрацювання їх у процесі творення правових норм створені й розвиваються:

- інформаційна база, що охоплює фонди правової, соціально-економічної та іншої інформації, дані про проблеми і процеси в житті суспільства, наслідки дії чинних правових актів та ін.;
- сучасні методи і засоби опрацювання даних;
- технічні комплекси і засоби зв'язку.

У процесі розроблення нормативно-правових актів залежно від значення проблем і ситуацій, які потрібно вирішити, бере участь велика кількість співавторів-розробників, тобто реалізується модель колективного розуму.

Для підтримки нормотворчого процесу в складі системи інформаційно-аналітичного забезпечення законотворчої та правозастосовної діяльності (СІАЗ) розроблено та впроваджено низку функціональних та забезпечуючих підсистем.

Законопроект — це підсистема, що обслуговує процес розроблення законодавчих актів від часу взяття на облік початкового варіанта, вивчення проблеми, що потребує правового регулювання, збирання пропозицій, необхідної інформації із зовнішніх джерел, формування законопроектів і аж до кінцевого юридичного оформлення.

Ця підсистема надає можливість залучати до творчого процесу фахівців — виконавців та зацікавлених осіб, які бажають чи функціонально зобов'язані працювати з цим документом. Отже, із застосуванням такої комп'ютеризованої технології кожна пропозиція, проект закону або інший документ проходять експертизу, одержують позитивну (негативну) оцінку шляхом голосування народних депутатів.

Рада — підсистема, що забезпечує голосування, супроводження пленарних засідань Верховної Ради України, накопичення інформації про роботу народних депутатів при обговоренні законопроектів на сесії та при проведенні аналізу діяльності парламенту, фракцій народних депутатів, а також стенографування — комп'ютеризовану підготовку стенограм пленарних засідань Верховної Ради України в режимі реального часу, які вносяться до бази даних "Стенограми" та зберігаються у складі баз даних електронного бюлетеня.

Бази даних правової інформації, орієнтовані на забезпечення правовою інформацією широкого кола користувачів за допомогою інформаційно-пошукових систем "Право", "Законодавство", "Закони та підзаконні акти України в Інтернеті", дають змогу швидко знаходити та аналізувати нормативно-правові документи.

Підсистема спеціалізованих комплексів управління законотворчим процесом, до складу якої входять:

- "Реєстрація та контроль проходження законопроектів" — для обліку, аналізу, безперервного відстежування та контролю за проходженням законопроектів у Верховній Раді України відповідно до регламенту та порядку денного;
- "Контроль за проходженням документів у підрозділах" — для аналізу вхідної та

вихідної кореспонденції, внутрішніх документів в окремому підрозділі або парламенті, а також контроль за виконанням доручень посадовими особами з відстеженням термінів виконання, аналізу та інформування;

- "Контроль виконання доручень та запитів народних депутатів України та інформування".

Інформаційно-аналітичний комплекс "Вибори" — для автоматизації опрацювання даних про вибори в частині оперативної реєстрації кандидатів і відомостей про них, їхні програми; обліку та аналізу результатів виборів, а також зв язку з регіонами для приймання результатів голосування за допомогою засобів електронної пошти.

Комплексно в автоматизованій системі вирішуються окремі управлінські завдання у структурних підрозділах ("Кадри", "Бухгалтерія" та ін.).

У складі СІАЗ формується інтегрована база даних (підсистема інформаційного забезпечення), яка вже зараз забезпечує необхідною інформацією з наявних електронних фондів юридичної, соціально-економічної та іншої інформації, у тому числі:

- відомчих нормативних актів;
- зарубіжного законодавства;
- каталогів літератури;
- фондів інформаційних агентств світу;
- стенограм засідань Верховної Ради України, інших зібрань,обговорень;
- пропозицій до законопроектів;
- результатів голосувань;
- програм народних депутатів, партій;
- статистичних даних міністерств, відомств, соціологічних досліджень;
- звернень, скарг і пропозицій громадян, організацій та інших масивів даних, що містять проблемні питання, наявні в державі і суспільстві.

Інтегрована база даних надає можливість отримувати різноманітні аналітичні довідки з інформаційних об'єктів "Сесія", "Законопроект", "Закони та підзаконні акти", "Депутат", "Політичні групи та фракції", "Органи влади" та ін.

Підсистеми технічного, системного, мережевого комп'ютерного програмного забезпечення орієнтовані на доведення до користувачів інформації з інтегрованої бази даних за різними технологіями:

- на локальні ПЕОМ у вигляді протоколів поновлення;
- з використанням локальної мережі та мережі Інтернет;
- на компакт-дисках;
- електронною поштою у вигляді окремих файлів чи протоколів.

Головним завданням комп'ютерних сітьових технологій нині є вирішення проблеми забезпечення можливості доступу до різноманітних ресурсів комп'ютерної мережі — масивів даних, пристроїв друку, електронної пошти, прикладних систем і т. ін., незалежно від фізичного місцезнаходження користувача. Передбачається, що це завдання стане ще гострішим у зв'язку з активним розширенням спектра електронних комп'ютерних сітьових послуг, які пропонуються різними організаціями.

Вже тепер зі свого робочого місця можна отримати різноманітні дані з будь-якої точки земної кулі, здійснити передплату на отримання в електронному вигляді регулярних новин від тисячі інформаційних агенств тощо. Все це можливо завдяки всесвітній мережі Інтернет.

Комп'ютерна мережа СІАЗ є однією з найбільших серед діючих в організаціях

державної влади, вона оснащена найсучаснішою технікою і новітніми інформаційними технологіями. Мережа розгалужена у восьми будинках Верховної Ради.

Основні принципи побудови комп'ютерної мережі Верховної Ради України такі:

- висока пропускна спроможність передачі даних;
- ізоляція інформаційного трафіку для кожного будинку;
- ізоляція інформаційного трафіку для кожного поверху в будинку;
- управління комп'ютерною мережею з центрального вузла;
- інтеграція комп'ютерної мережі Верховної Ради України в регіональну (м. Києва), республіканську комп'ютерні мережі України та світу;
- захист від несанкціонованого доступу.

Комп'ютерна мережа СІАЗ має доступ до глобальної мережі Інтернет, яка швидко набуває популярності та може використовуватись як для збирання різноманітної інформації, так і для надання послуг. Ця "інформаційна супер-магістраль" забезпечує доступ до інформаційних ресурсів та надає можливість користувачам спілкуватися, співпрацювати.

Доступ до інформації надається з автоматизованих робочих місць (комп'ютерів) секретаріатів постійних комітетів, фракцій, груп та підрозділів Верховної Ради. Інтеграція комп'ютерної мережі СІАЗ у світовий інформаційний простір, крім суто інформаційного, має істотне політичне та економічне значення для України. СІАЗ робить свій внесок у розвиток мережі Інтернет в Україні, використовуючи різні засоби для збирання та розповсюдження інформації. Ці засоби надають інформацію про послуги та ресурси, доступні на WWW-сервері Верховної Ради України, а також доступ до ресурсів в інших місцях розташування. На WWW-сервері Верховної Ради України є:

- інформація про Україну;
- доступ до ресурсу;
- юридична правова бібліотека (закони та підзаконні акти України).

Інформаційний бюлетень містить:

- законопроекти;
- нормативні акти України;
- стенограми засідань та результати поіменних голосувань;
- Конституції країн світу.
- Довідкова інформація включає:
- відомості про політичні партії Україні;
- бібліографію.

До підсистеми "Законопроект" входять такі бази даних:

- текстів законопроектів;
- порівняльних таблиць;
- інформаційні матеріали;
- інформаційно-аналітичні комплекси:
- реєстрації законопроектів;
- контролю проходження законопроектів.

Бази даних підсистеми "Законопроект" — повнотекстові бази ієрархічної структури (побудовані за методом гіперсис-тем права), які за допомогою технології ведення "Електронного інформаційного бюлетеня" забезпечують доступ користувача до еталонної бази "Закони та підзаконні акти України".

Інформаційно-аналітичні комплекси підсистеми "Законопроект" забезпечують

опрацювання проектів законів України та постанов Верховної Ради України на всіх стадіях проходження їх від початкового тексту до остаточної редакції, прийняття і належного оформлення.

Реєстрація та контроль проходження законопроектів Верховної Ради України. Ця підсистема призначена для автоматизації робіт з реєстрації та контролю проходження законопроектів у Верховній Раді України з відстеженням відповідності регламенту та порядку денного.

Вся робота із системою виконується на основі елементів меню. Елементи меню (опції) забезпечують виконання окремих функцій системи у вікнах перегляду або заповнення інформації у вигляді таблиць.

Вся інформація системи поділена на групи за допомогою кольорової селекції, що дає користувачу можливість швидко орієнтуватись у великих обсягах даних.

Важливим є розроблення різноманітних кодифікаторів для заведення інформації, що дає змогу одержувати статистичну інформацію та довідки у різних варіантах в оперативному режимі.

Застосовано принцип орієнтації на користувача: є система контекстово залежної допомоги для роботи із системою та екрани перегляду інформації у зручній ергономічній формі. Система дає змогу:

- реєструвати законопроекти зі здійсненням вхідного контролю за типами документів;
- вести перелік запланованих законопроектів;
- зв'язувати зареєстровані законопроекти із законопроектами з переліку запланованих;
- проводити контроль за законопроектом на всіх етапах його проходження з відстеженням за регламентними термінами виконання кожної операції;
- вести загальносистемні та локальні довідники системи;
- динамічно перебудовувати маршрути та технологічний регламент проходження законопроектів;
- здійснювати пошук законопроектів (або переліку їх) за різноманітними критеріями та умовами пошуку, заданими користувачем;
- впорядковувати за бажаними критеріями картотеки законопроектів;
- робити довільні вибірки з виведенням їх на зовнішні носії (текстовий файл, друкуючий пристрій);
- складати регламентні звіти про стан проходження законопроектів у підрозділах, виконавців на будь-яку дату;
- одержувати статистичні дані про розгляд законопроектів;
- зберігати в архіві картотеки законопроектів з можливостями пошуку та впорядкування;
- робити дзеркальні копії інформаційної бази на зовнішні носії інформації та забезпечувати її відновлення в аварійних випадках;
- працювати з широким набором сервісних функцій (календар, записна книжка, калькулятор).

Найбільш суттєвий економічний ефект від впровадження системи можна отримати, якщо використовувати її в локальній мережі, що дає можливість вести єдину інформаційну базу.

Кількість інформації, яку можна завести в систему, обмежена тільки фізичною можливістю апаратних засобів.

Користувачами комплексу є народні депутати України, їхні помічники та апарат комітетів Верховної Ради України.

Розробники законопроектів інших підрозділів використовують інформаційний програмний комплекс "Законотворень" для підготовки законопроектів, порівняльних таблиць (формування, коригування, порівняння, аналізу) з метою розгляду та обговорення їх на пленарних засіданнях. Комплекс дає змогу:

- отримати з бази даних (БД) текст будь-якого проекту закону, який готується до обговорення та прийняття, і необхідну добірку нормативних актів, чинних нині;
- вивільнити провідних фахівців-юристів від рутинної роботи — пошуку необхідних нормативних актів та упорядкування численних зауважень та пропозицій, що надходять до конкретних проектів документів;
- підвищити швидкість та якість підготовки порівняльних таблиць до другого читання законів;
- швидко отримати остаточну редакцію закону з урахуванням всіх зауважень та пропозицій, висловлених при його обговоренні;
- накопичувати дані про участь депутатів в обговоренні законопроектів та видавати довідки про міру врахування тієї чи іншої пропозиції народного депутата в остаточній редакції закону.

У процесі роботи комплекс використовує такі автоматизовані функції:

- підготовку тексту проекту закону;
- автоматичну структуризацію тексту;
- завантаження структурованого тексту проекту закону в БД;
- введення та завантаження в БД автоматично упорядкованого масиву зауважень до проекту закону та висновків комісій;
- постатейний розгляд проекту закону з аналізом та врахуванням всіх пропозицій і зауважень, що надійшли до будь-якої статті;
- розгляд альтернативних варіантів одного і того ж закону та встановлення співвідношень між текстами;
- формування та друкування порівняльних таблиць до одного і того ж проекту та таблиць співвідношень до альтернативних проектів для розгляду в комісіях та робочих групах;
- формування та друкування тексту остаточної редакції.

Вхідною інформацією є проект закону, який вноситься на розгляд Верховної Ради України, а також тексти альтернативних проектів.

Вихідною інформацією є порівняльні таблиці, таблиці співвідношень та текст остаточної редакції закону, прийнятого на сесії Верховної Ради України. Це дає можливість швидко, якісно й ефективно готувати законопроекти для розгляду на сесії Верховної Ради України, подавати інформацію в унаочненій формі (порівняльні таблиці), користуватися базою чинних законів, створювати таблиці змін і доповнень порівняно з іншими текстами законів.

Структурування композиції тексту проекту та його розмітка полегшують подальшу роботу зі внесення зауважень та коригування проекту на всіх етапах розгляду. Користувачеві надається можливість переглянути на екрані ПЕОМ та роздрукувати порівняльну таблицю і таблицю зауважень до всього тексту та окремих частин, остаточну редакцію, таблиці співвідношень у двох варіантах (для двох або кількох законопроектів).

Електронний інформаційний бюлетень — це ряд упорядкованих автоматизованих баз даних, орієнтованих на інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади.

До розгляду пропонуються такі елементи.
- Концепція, принципи й алгоритми структуризації баз даних, що спрямовані на забезпечення повноти даних.
- Концептуальна модель системи бази даних Електронного бюлетеня.
- Логічна структура системи баз даних.
- Фізична структура.
- Технологія доведення даних до користувача з використанням твердої копії на компакт-дисках.
- Методика розрахунку соціально-економічних показників системи баз даних Електронного бюлетеня та реалізації їх.

Система баз даних "Електронний інформаційний бюлетень" спроектована і наповнена у міру аналізу запитів користувачів, які користуються комп'ютерною технологією розробки законів.

За змістом бази даних електронного бюлетеня спрямовані на інформатизацію функцій структурних підрозділів Верховної Ради України, закріплених статтею 85 Конституції України; законотворчої діяльності Верховної Ради України; депутатської діяльності в округах.

Основне джерело даних для баз Електронного бюлетеня — "Справа законопроекту" та документообіг Верховної Ради України, який створюється в ході виконання Верховною Радою її функцій.

За змістом документи, що використовуються в системі баз даних, є прерогативою Верховної Ради України.

Виконання функцій підтримки, актуалізації даних, перенесення їх на тверді копії, організації доведення до користувачів оформлюється у вигляді методичних матеріалів, інструкцій, технологічних карт. Основні принципи вибору джерел даних такі:
- відкритість джерел;
- офіційність на кожному етапі життєвого циклу нормотворення;
- обґрунтованість масовості доведення даних до користувача з метою підвищення відкритості та демократизації суспільства;
- надійність джерел;
- можливість розширення джерел даних без суттєвих трудовитрат на переструктуризацію баз даних (адаптивність).

На концептуальному рівні представлено склад баз даних Електронного інформаційного бюлетеня, об'єктів їх і зв'язку між ними.

Повнота об'єктів БД зумовлена однозначним співвідношенням та відображенням схеми законотворчого процесу, затвердженої Регламентом Верховної Ради України.

До складу "Електронного інформаційного бюлетеня" входять:
- Регламент Верховної Ради України;
- розклад засідань Верховної Ради;
- стенограми;
- тексти законопроектів;
- нормативні акти України;
- законодавство країн світу;
- програми народних депутатів України;
- інформація про фахівців — розробників законопроектів;
- інформація про органи влади;

- огляд подій.

Між складовими елементами баз даних спроектовані та підтримуються логічні зв'язки, що відображають логіку законотворення, якої дотримуються відповідальні за підготовку конкретного законопроекту співробітники постійних комітетів Верховної Ради України.

В Електронному інформаційному бюлетені вибрано ієрархічну модель структури баз даних, що зумовлено вимогами простоти і швидкості доступу до повнотекстових неструктурованих документів різного змісту.

Декомпозицію ієрархічної моделі авторами побудовано за принципом "дерева цілей" на підставі аналізу реальних запитів користувачів на певну інформацію у ході правотворчого процесу. Ієрархічна індексація відображає частоту і кількість звернень до того чи іншого виду даних.

Логічна модель відображена у фізичну як N до 1, тобто кілька фізичних файлів утворюють один логічний об'єкт бази. Така структуризація дає змогу виокремити архівну незмінну частину і частину фізичних файлів, що актуалізуються оперативно. Це зумовлено вимогами запису Електронного інформаційного бюлетеня на компакт-диски, а також створення динамічного ряду розділів системи БД для подальшого аналізу варіантів текстових документів і формування правил їхніх змін. Доступ до фізичних об'єктів здійснюється як з програм, що працюють у середовищі DOS, Windows, так і з мережею Інтернет.

Інформаційно-технічний комплекс "Рада" призначений для комп'ютерного супроводження пленарних засідань Верховної Ради України, забезпечення ефективної роботи народних депутатів як під час засідань, так і при проведенні аналізу роботи парламенту.

Інформацією, яку видає система "Рада", крім народних депутатів, можуть користуватися працівники аналітичних підрозділів секретаріатів комітетів Верховної Ради, груп і фракцій народних депутатів.

Система "Рада" складається зі спеціалізованих автоматизованих робочих місць (АРМ), об'єднаних у локальну мережу, та технічних засобів:

- АРМ "Адміністратор" є головною складовою системи "Рада". Основні функції його — технічна підтримка проведення голосувань та реєстрацій, запису на виступ з місця, опрацювання результатів та видача їх на табло, екран Головуючого та в мережу, а також комутація мікрофонів при виступах народних депутатів з робочих місць;
- АРМ "Секретар". Основні функції цього АРМу — формування черги на виступ із трибуни з будь-якого питання, внесеного до затвердженого переліку питань порядку денного та висвітлення оголошень на табло в сесійному залі;
- АРМ "Діагностика". Безперервно приймає потік інформації від пультів народних депутатів, проводить її обробку та аналізує технічний стан пультів;
- АРМ "Головуючий" приймає аналітичну інформацію про результати голосувань, реєстрацій, списки народних депутатів, які записалися на виступи з трибуни і з місць;
- АРМ "Депутат" складається з двох частин:

1) інформаційно-довідкової системи про склад депутатського корпусу;

2) програми обробки та відображення інформації про результати поіменних реєстрацій та голосувань.

Пульти народних депутатів призначені для реєстрації, голосування, запису на виступ та виступ з місця. Демонстраційні табло призначено для висвітлення текстової та графічної інформації.

Вхідною інформацією системи "Рада" є:
- анкетні дані народних депутатів;
- перелік зареєстрованих в Україні партій;
- перелік фракцій та груп народних депутатів Верховної Ради;
- перелік постійних комітетів Верховної Ради.

Вихідна інформація системи "Рада" така:
- результати поіменних реєстрацій народних депутатів;
- результати поіменних реєстрацій народних депутатів з групуванням за фракціями та групами;
- загальні результати непоіменних голосувань;
- результати поіменних голосувань;
- результати поіменних голосувань з групуванням за фракціями та групами;
- результати поіменних голосувань з групуванням за результатами голосування;
- результати голосувань фракцій та груп народних депутатів при поіменному голосуванні;
- списки народних депутатів за належністю до партій, фракцій і груп, постійних комітетів Верховної Ради України;
- списки народних депутатів, записаних на виступи з трибуни;
- статистика виступів народних депутатів з трибуни і з місця;
- висвітлення на табло в сесійному залі та в холі аналітично-експертної інформації, оголошень і повідомлень.

Інформаційно-пошукові системи "Право", "Законодавство" і "Закони та підзаконні акти України в Інтернеті" (далі — Системи) призначені:
- для оперативного забезпечення користувачів офіційною правовою інформацією з першоджерел;
- швидкого пошуку та аналізу нормативно-правових документів.

Системи сприяють підвищенню ефективності законотворчої та правозастосовної діяльності. Системи використовують:
- народні депутати України та місцевих рад;
- працівники структурних підрозділів Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого арбітражного суду України, Міністерства культури України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Національної Академії наук України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, інших міністерств та відомств, місцевих органів влади, наукових установ та навчальних закладів;
- співробітники іноземних представництв в Україні та посольств України в інших країнах;
- керівники підприємств, юристи, бухгалтери, економісти, працівники;
- банків, юридичних фірм, інших організацій;
- абоненти мережі Інтернет, які мають відповідний доступ.

Бази даних Систем містять нормативно-правові документи в остаточній редакції зі внесеними змінами (в системі "Законодавство" є попередні редакції), у тому числі:
- закони, постанови Верховної Ради України, постанови та укази Президії Верховної Ради України починаючи з 1990 р., а також деякі нормативно-правові акти, що були прийняті;
- кодекси;

- Укази та розпорядження Президента України;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України починаючи з 1992 р.;
- декрети Кабінету Міністрів України;
- документи міністерств та відомств України, зареєстровані в Міністерстві юстиції відповідно до Указу Президента України № 493/92 від 3 жовтня 1992 р. та постанови Кабінету Міністрів України № 731 від 28 грудня 1992 р.;
- міжнародні угоди;
- документи міністерств та відомств України, які не підлягають реєстрації в Міністерстві юстиції (листи, роз'яснення Національного банку України, Головної державної податкової адміністрації України, рішення Конституційного Суду України, постанови Верховного Суду та Вищого арбітражного суду України тощо).

Система "Законодавство" забезпечує:
- пошук документів за реквізитами (назва, номер, дата прийняття, орган видання та тип документа), за ключовими словами та темами (пенсії, боротьба зі злочинністю, податки тощо);
- перегляд, сортування, друкування або виведення у файл переліку знайдених документів;
- перегляд текстів документів у "багатовіконному" режимі з підсвічуванням ключових слів;
- друкування цілого тексту або будь-яких його частин на матричному, лазерному або струменевому принтері;
- контекстовий пошук за двома словами (відстань між словами визначається користувачем);
- ведення списків користувача (тематичних тез користувача);
- перегляд нормативних актів, пов'язаних з документом (що вносять зміни, вводять у дію, ратифікують, посилаються на цей документ тощо);
- переключення перегляду з одного документа на інший за посиланнями в тексті (динамічний гіпертекст);
- перегляд додаткових реквізитів документа (дати набрання або втрати чинності, дати публікації в пресі), перегляд як чинних, так і нечинних документів;
- перегляд структури документа, створення "закладок" у текстах, власних приміток користувача до документів;
- перегляд статистики бази даних;
- актуалізацію бази даних за допомогою спеціальних файлів (блоків поновлення), які передаються користувачам на дискетах або засобами телекомунікації (електронною поштою тощо);
- перегляд результатів попередніх пошуків за різними критеріями, перегляд списків документів, що додавалися до бази даних з окремих блоків поновлень;
- довідку про об'єм вільного дискового простору, версію системи, обсяг бази даних, номер останнього блоку поновлення тощо.

Система "Законодавство" має такі переваги:
- можливість перегляду попередніх редакцій документів, що змінювалися;
- орієнтація на роботу в операційному середовищі Windows.
- швидкий пошук;
- можливість формування бази даних з документів тих органів влади, які замовляє користувач;

- можливість вибору української або російської мови для контекстово залежної допомоги, меню та повідомлень системи;
- рівень документованості (детальна контекстово залежна допомога, видано довідник для користувача);
- постійне вдосконалення.

Система "Закони та підзаконні акти України в Інтернеті" надає абонентам мережі Інтернет можливості:

- пошуку документів за реквізитами (реєстраційним номером, датою прийняття, типом, органом влади, станом (чинні, нечинні));
- пошуку документів за словами в текстах із урахуванням "відстані" між ними;
- перегляду текстів знайдених документів, копіюванні їх у файл.

Бази даних поновлюються щоденно. Блоки поновлення для системи "Законодавство" передаються користувачам через електронну пошту і виставляються на FTP-сервер. Система "Закони та підзаконні акти України в Інтернеті" функціонує на WEB- сервері Верховної Ради України.

Інформаційна-аналітична система "Вибори". Оперативне опрацювання великих обсягів і потоків інформації, підвищені вимоги до оперативності, достовірності її, необхідність інформаційно-аналітичного супроводу кожного етапу виборчого процесу, накопичення та швидкого доступу до інформації в різноманітних аспектах визначили необхідність створення для Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України комп'ютерної системи опрацювання інформації.

До виборів народних депутатів України, які відбулися 27 березня 1994 р., фахівці Центру комп'ютеризованих інформаційних систем Секретаріату Верховної Ради України за участю Центральної виборчої комісії (ЦВК) та інших організацій вперше в Україні створили інформаційно-аналітичну комп'ютеризовану систему "Вибори".

У лютому 1994 р. цю систему впроваджено в промислову експлуатацію на етапі реєстрації кандидатів у народні депутати України, і з того часу вона функціонує у ЦВК, здійснюючи автоматизацію функцій реєстрації, контролю, опрацювання, накопичення та збереження інформації про виборчий процес протягом трьох років.

Впровадження ІАС "Вибори" продемонструвало значну ефективність використання сучасних інформаційних технологій у виборчому процесі.

ІАС "Вибори" здійснює:

- централізоване накопичення інформації про хід виборів на всіх етапах виборчого процесу, що надходить з виборчих округів;
- облік даних про виборчі округи України з деталізацією всіх необхідних характеристик та етапів виборчого процесу щодо кожного округу;
- узагальнення інформації про хід реєстрації претендентів та кандидатів у регіонах та виборчих округах;
- формування даних про кандидатів у депутати в обсязі відомостей, передбачених Законом України про вибори народних депутатів України;
- збирання (за допомогою електронної пошти або телеграфних повідомлень), контроль та опрацювання оперативної інформації про результати виборів;
- алгоритмічно-програмна (консультативно-довідкова) підтримка Закону "Про вибори народних депутатів України" у процесі аналізу результатів голосування;
- формування звітів, статистичних та інформаційно-аналітичних довідок.

До регламентних звітів належать:

- оперативні дані про реєстрацію претендентів та кандидатів за регіонами та округами;
- облікова картка, автобіографія і програма кандидата в народні депутати;
- списки кандидатів або депутатів у заданих інформаційних варіантах;
- оперативні дані про хід голосування в округах регіонів у задані інтервали часу в день виборів;
- деталізовані результати виборів за регіонами та за виборчими округами у вигляді альбому-звіту.

Формуються також звіти про результати кожного туру виборів:
- повний звіт про результати виборів за всіма кандидатами у народні депутати;
- звіт за округами, в яких призначені повторні вибори, що містить повні дані про результати виборів;
- звіт про результати виборів за округами, в яких призначено повторне голосування;
- звіт про результати виборів за округами, в яких обрані народні депутати України.

Крім регламентних запитів система забезпечує обслуговування запитів користувача згідно з довільною комбінацією параметрів та їхніх значень, оперативно формує відповідні звіти за формою, означеною користувачем, для перегляду на екрані або друку.

У системі застосовано інформаційно-терміновий принцип накопичення та збереження інформації щодо кожного етапу виборчого процесу. Згідно з цим принципом система накопичує інформацію про кожний вид виборів — чергові, позачергові (дострокові), повторні, замість депутатів, які вибули, у таких варіантах: кандидати, обрані, вибори не відбулися, повторне голосування та ін.

У системі "Вибори" передбачено:
- допомогу та підказку при введенні, коригуванні та перегляді інформації;
- контроль введеної інформації на рівні шаблонів даних і семантичної відповідності;
- процедури копіювання та відновлення інформації на зовнішніх носіях;
- роботу в режимі багатьох користувачів;
- передачу та приймання інформації щодо обліку результатів виборів із застосуванням засобів електронної пошти.

Застосування автоматизованої системи "Вибори" дає змогу значно прискорити опрацювання інформації про виборчий процес, поліпшити її достовірність та якість.

Час обробки та формування звіту з аналітичними даними про кандидатів першого туру голосування по Україні за 10 параметрами становить близько 15 хвилин. ІАС "Вибори" з певними модифікаціями, здійсненими розробниками системи, було використано для опрацювання результатів виборів Президента України.

Протягом часу функціонування ІАС "Вибори" постійно удосконалювалась.

У системі алгоритміки "реалізовано базу знань" фахівців ЦВК щодо інформаційно-аналітичної технології виборчого процесу на основі мажоритарної системи виборів.

У комп'ютерному банку даних ЦВК зберігається інформація про всіх кандидатів, накопичено великі обсяги фактографічної та аналітичної інформації, яка є важливим інформаційним ресурсом для політологів, аналітиків та законотворців.

Використання засобів інформаційно-обчислювальної техніки в державному управлінні, у тому числі в українському парламенті, дало можливість створити єдину комплексну технологію опрацювання даних, яка охоплює фіксацію і попередню підготовку інформації, семантичне і лінгвістичне опрацювання, зберігання, актуалізацію,

дублювання інформації у разі можливих пошкоджень оригіналу та оперативне надання даних користувачам у потрібних їм аспектах. При цьому пропонуються різноманітні форми надання інформації: від короткочасного виведення на екран до виведення на різні пристрої (для друкування, компакт-диски та на інші носії).

Основні результати впровадження комп'ютеризованої інформаційно-аналітичної системи такі:

- підвищення рівня обґрунтованості управлінських рішень за рахунок можливості широкого використання різних джерел альтернативної аналітичної інформації, вчасної обробки даних, достатнього інформаційного забезпечення нормотворчої діяльності, застосування сучасних наукових методів та засобів обробки даних, що сприяє також зменшенню впливу суб'єктивних чинників;
- підвищення продуктивності праці у нормотворчій та правозастосовній діяльності за рахунок наданої можливості швидкого пошуку та порівняльного аналізу даних у великих масивах інформації, впровадження принципу одноразової фіксації даних, колективного використання їх, використання технології опрацювання даних та пересилання їх, уникнення паралелізму в законопроектних роботах та багатоаспектному використанні накопичених даних;
- ефективність контролю законотворчого процесу, синхронізації інформаційних потоків, скорочення технологічного циклу проходження законопроектів;
- можливість моделювання та прогнозування наслідків уведення нових законів та підзаконних актів ще до прийняття їх;
- значна економія матеріальних і трудових ресурсів при розробленні законопроектів та інших нормативних актів.

Організаційне, науково-технічне та методичне забезпечення розробки та функціонування комп'ютеризованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення в українському парламенті покладено на Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України.

Функції цього управління такі:

- впровадження нових технологій, методів і засобів збирання, обробки і видачі даних для ефективної діяльності підрозділів Верховної Ради України і народних депутатів України;
- забезпечення функціонування і розвитку комп'ютеризованих інформаційних систем і мереж, обробки законопроектів на всіх стадіях проходження їх у Верховній Раді України до оформлення і прийняття;
- автоматизація управління законотворчим процесом;
- створення і забезпечення функціонування баз даних, електронних бюлетенів у галузі права, економіки та накопичення інших фондів інформації, які можуть бути використані при роботі над законопроектами, у нормотворчій та правозастосовній діяльності;
- формування та поширення еталонної бази даних нормативно-правових актів (офіційних документів), що приймаються вищими органами влади в Україні;
- сприяння доступу користувачів до масивів даних обчислювальних центрів міністерств і відомств, організацій, установ та баз даних законодавчих актів зарубіжних країн;
- встановлення зв'язків з питань електронного обміну правовою та іншою інформацією з відповідними службами парламентів інших країн;
- забезпечення своєчасного надходження вхідної інформації і актуалізації баз даних;
- виконання робіт з підтримки функціонування програмних, технічних та мережевих

комплексів Верховної Ради України;
- проведення роботи, спрямованої на створення автоматизованих інформаційних систем, комплексів і робочих місць у Верховній Раді України, у тому числі спільно та за участю міністерств і відомств, науково-дослідних установта підприємств;
- формування науково-технічної політики в галузі інформатизації та контроль ефективності використання інформаційно-обчислювальної техніки в підрозділах Верховної Ради України;
- проведення науково-методичної роботи, координування програм комп'ютеризації в системі органів законодавчої влади;
- організація навчання з оволодіння комп'ютерною технікою, функціонування в підрозділах Верховної Ради України;
- формування і організація разом з відповідними підрозділами Апарату Верховної Ради України виконання плану розвитку та матеріально-технічного забезпечення інформатизації.

4.2. Світова електронна мережа правових документів Global Legal Information Network (GLIN)

Окремі підсистеми СІАЗ "Законодавство" підключено до міжнародної мережі Інтернет, що дає можливість користувачам в Україні та за її межами ознайомлюватись із нормативно-правовими актами України, а також брати участь у формуванні та використанні світової електронної мережі правової інформації (Global Legal Information Network), мати доступ до інших світових інформаційних ресурсів, здійснювати порівняльний аналіз нормативних актів України з нормативними актами інших країн, використовувати їх досвід, гармонізувати нормативно-правову базу з міжнародним правом.Світова правова інформаційна мережа (Global Legal Information Network (GLIN)) забезпечує електронний доступ до авторизованих законів країн — членів асоціації GLIN.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства законотворча правозастосовна діяльність не може розвиватись ізольовано, не використовуючи теоретичних та практичних здобутків світової системи правової інформації. Це зумовлюється практичною потребою швидкого доступу до законодавства країн світу, що вже сьогодні

значною мірою забезпечується стрімким розвитком електронних засобів телекомунікацій.

Державні й недержавні структури отримують велику користь від усе ширшого використання глобальних електронних мереж, що у свою чергу створює потребу володіння якомога більшою інформацією один про одного з тим, щоб рішення про взаємовідносини приймалися на основі повної інформації.

Українські дослідники в галузі права часто вже не можуть спиратися у своїх дослідженнях тільки на вітчизняне законодавство. Сьогодні не викликає подиву потреба знати нормативні акти інших країн для вирішення окремого питання.

Створення у 1976 р. Міжнародної правової бази даних у Правничій бібліотеці Конгресу США було чітко вмотивоване бажанням задовольнити такі потреби. Як виявилося, ця база виправдала себе як простий та ефективний засіб швидкого і точного доступу до складових правового середовища різних країн і з часом видозмінилась у Світову електронну мережу правової інформації (GLIN).

Систему було засновано на таких принципах:

- достовірності джерел;
- простоти пошуку юридичних документів;
- багатонаціональної орієнтації.

Принцип достовірності джерел вимагає, щоб індекс містив тільки записи, що належать до законодавчих документів з офіційного джерела: конкретно до офіційного національного журналу із законодавства кожної країни.

Принцип індексування — "простота пошуку юридичних документів" — це система, яка, хоч у першооснові й призначена для осіб з досвідом роботи з юридичними документами, може без труднощів використовуватися тими, хто має малий досвід або зовсім його не має в роботі з доступу до автоматизованих баз даних, і є зрозумілою для осіб з різних культурних та освітніх середовищ.

Проект GLIN у своїй основі реалізує такі завдання.

- Зменшення витрат часу на отримання юридичних документів для створення резюме шляхом збільшення кількості національних робочих станцій для комп'ютерного опрацювання юридичних документів, передачі та отримання їх.
- Об'єднання індексованих файлів резюме в один, який містить тексти юридичних документів у цифровій формі, сканування з офіційного національного джерела правничих документів.
- Об'єднання резюме та індексуючих термінів національною, а також англійською мовами для створення доступу до інформації обома мовами.
- Розширення наявних пошукових можливостей до пошукової функції "слово в тексті" щодо вже чинних юридичних документів, а не тільки індексованих резюме.
- Розширення кількості дозволених юридичних джерел для включення до обігу вибраних матеріалів, виданих інструктивними установами або судами.

Згідно з технічною ідеологією та технологією виконаних робіт, прийнятою у GLIN, Секретаріат Верховної Ради України здійснив аналітико-синтетичне опрацювання інформаційних бюлетенів "Відомості Верховної Ради України"; з використанням тезауруса GLIN готуються англійською мовою реферати законів України та постанов Верховної Ради України, які у вигляді архіву разом зі сканованими повними текстами цих документів надсилаються мережею Інтернет до Бібліотеки Конгресу США. Триває робота з підготовки нових термінів до тезауруса GLIN, пропозиції щодо яких

надсилаються до Правничої бібліотеки Конгресу США.

Функціонування інформаційної системи GLIN у Верховній Раді України розглядається як важлива складова інформаційно-аналітичного забезпечення законодавчої та правозастосовної діяльності, розширення інформаційного забезпечення парламенту України, реалізації міжпарламентських інформаційних обмінів, гармонізації законодавства України з міжнародним законодавством.